

České granáty

Kapky krve naší země

Ten drobný drahokam s barvou krve, vášně a bouřlivé radosti ze života je unikátem, vlastním pouze české zemi. Různé druhy granátů (či odborně řečeno pyropů), se těží po celém světě a jejich obliba se datuje už od starověku. Pouze české granáty však mají nenapodobitelně dokonalou jiskřivě rudou barvu.

Mezi ostatními granáty jsou ty české stejně jedinečné, jako třeba kolumbijské smaragdy mezi smaragdy či barmské rubíny mezi rubíny. Z historických záznamů byly české granáty vyhledávané již před patnácti sty lety, kdy patřily k drahocenným exportním artiklům. Šperkaři od Pyrenejí až po Kavkaz si české granáty oblíbili zejména pro jejich tmavě červenou barvu, tvrdost, odolnost (snesou žár do 1 500 stupňů Celsia). České granáty, i přesto, že se nacházejí v malých velikostech, dokáží po vybroušení rozehrát zajímavé světelné efekty.

Kámen zahání smutek

Již od středověku lidé granátům přisuzovali řadu vynikajících vlastností. Například prý dodávají životní energii a podněcují k činorodosti, posilují touhu, odvahu a sebedůvěru či chrání přátelství a pomáhají překonat smutek. Údajně tyto kouzelné kameny dokonce umějí pomáhat při srdečních onemocněních, upravují krevní oběh a tlak, pomáhají při léčbě neplodnosti a hojení ran či úpravě metabolismu.

Pro všechny tyto své vlastnosti jsou české granáty odedávna považovány za kámen poutníků a cestovatelů. Často se nosí jako talisman, mnohdy se v rodinách dědí po řadu generací – to jsou třeba typické malé granátové křížky, jež patřívají k nejcennějším rodinným pokladům. Šperky z českých granátů jsou rovněž typickým dárkem svatebním anebo například k promoci, výročním svateb apod. A věděli jste, že ve středověku si rytíři nechávali české granáty zasazovat do své zbroje? Ne jenom pro ozdobu, ale i pro jejich ochrannou moc a pocit nesmrtnosti, který granát dokáže svému majiteli dát.

◀ Repliku nádherných šperků z pozůstalosti Marie Riegrové-Palacké vyrobili v roce 1986 v dílnách družstva umělecké výroby Granát Turnov. Originály šperků pocházely z 19. století.

▶ ▶ ▼ Na Turnovsku se české granáty zpracovávají už od středověku. Podle dochovaných pramenů se granáty nejdříve sbíraly na polích a rýžovaly z nánosů potoků. Později se začalo těžit pod zemí ze svahových štěrků až v hloubce deseti metrů, materiál se na povrchu proséval a plavil. Princip zůstal dodnes podobný, jen ruční práci zastoupila mechanizace.

ZDOBILY LÁSKU STARÉHO BÁSNÍKA

V muzeu v Třebenicích vystavují také repliku proslulé soupravy granátových šperků baronky Ulriky von Levetzow – poslední lásky básníka Johanna Wolfganga von Goetha. Soupravu šperků ozdobených 458 velmi kvalitními českými granáty Ulrika zdědila po své matce. Ve své poslední vůli dědice nabádala, aby o šperky dobře pečovali a zachovali je v rodině – jinak měli zaplatit 1 000 zlatých ve prospěch místní chudiny. Šperky ale přesto byly už rok po barončině smrti použity na úhradu dluhů. Po čase skončily vystavené v Třebenicích, odkud byly v květnu roku 1988 ukradeny. Naštěstí však byl zloděj, kterému se unikátní kolekce nedařilo prodat, zhruba po roce dopaden. Nyní jsou v Třebenicích vystaveny repliky šperků, vyrobené družstvem umělecké výroby Granát v Turnově, originál je od letošního listopadu vystaven v Oblastním muzeu v Mostě. Tento originál mohli obdivovat také návštěvníci světové výstavy EXPO 2015 v italském Miláně.

Největší nosil král

S krásou typicky českého kamene se u nás můžete seznámit hned v několika muzeích. Největší sbírku šperků – více než 600 – i nezasazených nebroušených granátů mají v pražském Národním muzeu. Velmi zajímavá je také expozice Muzea českého granátu v Třebenicích, poblíž nichž se tyto pyropy těží, a kolekci granátových šperků najdete i v Galerii Granát v Turnově. Expozice v Třebenicích je mimochodem vystavena v unikátním prostoru bývalého luteránského kostela. Za největší český granát byl

donedávna považován granát vystavený v blízkých Drážďanech. Má zhruba velikost holubího vejce a váhu 9,55 gramu. Spolu s dalšími dvěma granáty a 318 diamanty zdobí Řád zlatého rouna, vyrobený pro saského kurfiřta a polského krále Augusta III. Polského v roce 1737. Pro znalce – granát je zde vybroušen do tvaru oboustranného oválného čočkovce. Nedávný výzkum zjistil, že tento granát patří do skupiny almandinů.

V našich zemích nastala zlatá éra granátu už za císaře Rudolfa II., který si rudé kamínky velmi oblíbil. A byl to právě osobní lékař Rudolfa, kdo poprvé použil označení „český granát“ a přidával jej drcený do léčivých kapek a mastí.

Roku 1762 císařovna Marie Terezie zakázala vývoz surových granátů z českých zemí a tím chránila domácí monopol na tuto surovinu. Díky tomu se za hranicemi prosazoval nejen samotný kámen, ale především umění českých šperkařů.

Od éry národního obrození je český granát považován za mineralogický symbol země.

Jiskřivé české granáty byly v minulosti používány jako ozdoba bezpočtu různých předmětů, počínaje třeba hodinkami přes dýmky, čistítka nehtů, jehlice do klobouků či hřebeny až po unikátní pánské granátové náhrdelníky. Dělalý se i ozdobné šňůry posíté drobnými drahokamy.

▲ Šperkaři v družstvu Granát Turnov stále používají k opracování pyropů, jejich broušení a leštění tradiční techniky práce. Zručnost, zkušenost a trpělivost zdejších zlatníků jsou základními ingrediencemi, které z kamenů dělají klenoty. Ze broušení granátů vůbec není jednoduché, se můžete sami přesvědčit v turnovské Galerii Granát.

„G“ ručí za pravost

Šperky z českých granátů patří k nejoblíbenějším suvenýrům, cizinci bývají jejich krásou nadšeni a rádi je kupují. Každý zájemce o granátový šperk by však měl být ve střehu, na trhu se totiž vyskytují i padělky, u nichž je český granát nahrazen některým příbuzným kamenem s podstatně nižší kvalitou.

Tradičním výrobcem originálních šperků s českými granáty je Granát, d.u.v., Turnov. Družstvo vzniklo spojením několika menších soukromých zlatnických firem už v roce 1953 a má výlučné povolení k těžbě granátové suroviny. Díky tomu samozřejmě

ZLATÁ RUDÁ ŽÍLA

České granáty se u nás v současnosti těží jen na dvou místech, v Českém středohoří a v Podkrkonoší. A právě druhé naleziště, otevřené letos na jaře v Dolní Olešnici, majitele těžební licence družstvo Granát Turnov, zatím mile překvapilo. Vydátost granátového ložiska je zde odhadovaná na třiadvacet tun těchto vzácných kamenů, k těžbě je možné ovšem využít jen velmi malý zlomek tohoto bohatství.

zaručuje pravost používaných kamenů – ke každému granátovému šperku z produkce družstva dostanete Certifikát, garantující naleziště a původ kamene. Šperky jsou také označeny puncovní výrobní značkou družstva „G“.

Výroba šperků z družstva Granát Turnov je tradičně založena na ruční práci zlatníků a brusičů kamenů, což dodává výsledné produkci nejvyšší kvalitu. Předmětů ozdobených granáty je v nabídce skutečně velké množství: srdíčka,

hvězdy, měsíční znamení, písmena, zvířátka... V nabídce jsou také kolekce dámských hodinek, dětské či pánské šperky a dokonce i replika korunovačních klenotů, ozdobených těmito kameny. V posledních letech jsou pak velmi oblíbené šperky, spojující dva tradiční české kameny vltavínu a granát. Z broušeného vltavínu větších rozměrů bývá střed šperku, drobnější granáty pak zdobí jeho okraje.

Důkladně se můžete s tvorbou granátových šperků seznámit přímo v jejich „mateřském městě“ Turnově v Galerii Granát, kterou družstvo provozuje. Tady si dokonce můžete vyzkoušet broušení granátu či některou zlatnickou techniku nebo si najít svůj granát. V galerijní expozici vás čeká průřez sortimentem šperků za 66 let existence družstva Granát Turnov i ukázky jiných drahých kamenů, nalezených při těžbě českých granátů – třeba acháty, jaspisy či zkamenělá dřeva. Expozici pak vévodí největší granát nalezený v poslední době, který byl vytěžen v roce 2015 v dole v Podsedicích a jeho průměr je 7,5 milimetru.

Granát, d.u.v., Turnov se může pochlubit také řadou ocenění na mezinárodním poli, jedno z nejcennějších získal krátce po svém vzniku na světové výstavě EXPO v Bruselu v roce 1958. ■